

Το γενικό πρότυπο της παιδείας στη Βυζαντινή περίοδο

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Φωτο:ko.wikipedia.org

«Η κύρια δύναμη του Δυτικού μεσαιωνικού πολιτισμού, τουλάχιστον στην ιδεώδη μορφή του, έγκειτο στην ολοκλήρωση του υπό την Εκκλησία. Η Εκκλησία κράτησε ζωντανή την εκπαίδευση και την παιδεία στους πλέον σκοτεινούς χρόνους. Η Εκκλησία συνέχισε να λειτουργεί και να οργανώνει σχολεία και πανεπιστήμια, ενώ οι μορφωμένοι άνθρωποι αφιερώνονταν στην υπηρεσία της Εκκλησίας. Η φιλοσοφία έγινε η θεραπαινίδα της θρησκείας και, με την ενίσχυση της φιλοσοφίας, η Εκκλησία μπόρεσε να αναπτύξει τη δική της θεολογία και να διατηρήσει την επιρροή της στην πνευματική ζωή.

Αυτή η αλληλεξάρτηση απεφεύχθη στο Βυζαντινό κόσμο. Εκεί η παράδοση της κοσμικής εκπαίδευσης ποτέ δεν εξαφανίστηκε. Ήταν το κράτος μάλλον παρά η Εκκλησία υπεύθυνο για την εκπαίδευση. Το κράτος οργάνωσε το μεγάλο πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης. Οι κυριότεροι λόγιοι και φιλόσοφοι ήταν ως επί το πλείστον λαϊκοί, οι οποίοι εισέρχονταν στην ιεροσύνη πολύν καιρόν αφού είχε ολοκληρωθεί η εκπαίδευση τους. Πολλοί ακόμη από τους διάσημους θεολόγους παρέμειναν λαϊκοί σε όλη τη ζωή τους. Σε αντίθεση με τη Δύση, οι νομικοί ήταν στην πλειονότητα τους λαϊκοί, ασκούντες το λειτούργημα τους σε κρατικά δικαστήρια.

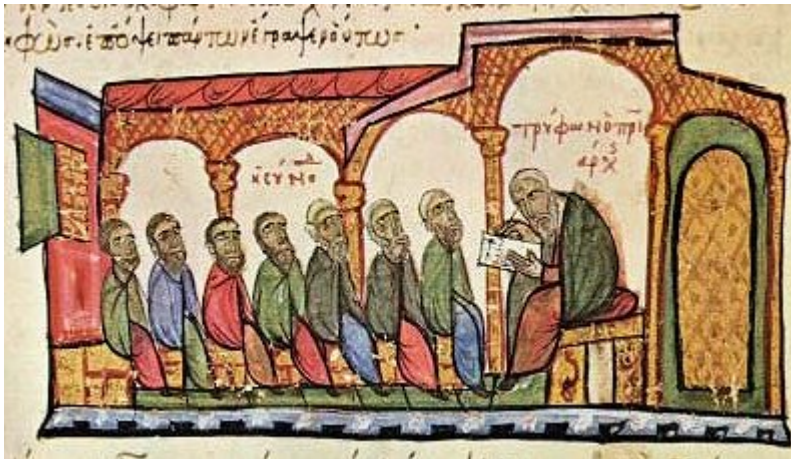
Η έκταση του κανονικού δικαίου ήταν πολύ μικρότερη στην Ανατολή, αλλά ακόμα και οι κανονολόγοι σπάνια ήταν κληρικοί. Αυτό αναπόφευκτα οδηγούσε τους κληρικούς στην καχυποψία για την κοσμική μόρφωση και τη φιλοσοφία, στο φόβο ότι αυτοί οι λαϊκοί φιλόσοφοι θα μπορούσαν να δελεαστούν από το θαυμασμό τους για την αρχαία σκέψη και να ξεπεράσουν τα όρια της Ορθοδοξίας, παρασύροντας αθώους οπαδούς. **Το σώμα της Εκκλησίας ποτέ δεν αποδοκίμασε την ευρυμάθεια και τη χρήση της διάνοιας.** Η κοινή γνώμη στο Βυζάντιο έτρεφε μεγάλο **σεβασμό** για την εκπαίδευση και για τα νοητικά επιτεύγματα, ενώ υπήρξαν πάρα πολλοί εκκλησιαστικοί άνδρες, οι οποίοι ήταν οι ίδιοι εξαιρετικά καλλιεργημένοι για να κατηγορηθούν για θρησκευτικό σκοταδισμό.

Ο μεγάλος μυστικός θεολόγος του 14ου αιώνα Νικόλαος Καβάσιλας, όντας ο ίδιος λαϊκός, δήλωνε με κάθε σαφήνεια ότι ένας κληρικός, που έχει λάβει κοσμική εκπαίδευση, ήταν πολύ περισσότερο **πολύτιμος** για την Εκκλησία από κάποιον χωρίς θύραθεν παιδεία.

Ακόμη και ο Γρηγόριος Παλαμάς, ο κατεξοχήν θεολόγος του Μυστικισμού, ο οποίος πίστευε ότι η αληθινή θρησκεία πρέπει να παραμερίζει τη θύραθεν παιδεία ήταν υπερήφανος για την αριστοτέλεια παιδεία του, η οποία του έδινε τη δυνατότητα να σκέφτεται με σαφήνεια, αν και φοβόταν ότι η φλογερή επιθυμία για μελέτη των έργων του Αριστοτέλη θα μπορούσε να οδηγήσει έναν ενθουσιώδη σπουδαστή στο να υπερτιμήσει τη δύναμη του, ενώ ο ίδιος ήταν ευχαριστημένος γιατί δεν είχε υποκύψει στον πειρασμό να αναδιφήσει στη φιλοσοφία του Πλάτωνα, δεδομένου ότι μια τόσο ελκυστική φιλοσοφία θα μπορούσε να παρασύρει στον παγανισμό έναν ενθουσιώδη μελετητή.

Οπωσδήποτε υπήρχαν Βυζαντινοί καχύποπτοι απέναντι στην κοσμική μόρφωση, συμπεριλαμβανομένων των λαϊκών, όπως ο συγγραφέας του Φιλοπάτριδος που έζησε το 10ο αιώνα και θεωρούσε τον Πλατωνισμό εξαιρετικά επικίνδυνο, ή τον σκληρό στρατιώτη Κευκαμένο που έζησε τα πρώτα του χρόνια του 11ου αιώνα, ο οποίος επέμενε ότι η γνώση της Βίβλου και μια εκπαίδευση στη στοιχειώδη λογική

ήταν όλα όσα χρειαζόταν να γνωρίζει ένας νεαρός άνδρας. Αργότερα τον 11ο αιώνα, ο Μιχαήλ Ψελλός συνάντησε δυσκολίες και ο μαθητής του Ιωάννης Ιταλός απολύθηκε από το Πανεπιστήμιο γιατί δίδασκαν τις πλατωνικές θεωρίες. Αλλά αυτή ήταν μια περίοδος κατά την οποία η Ιεραρχία βρισκόταν σε θέση αντιζηλίας με το Πανεπιστήμιο.

Φωτο: esxoleio.weebly.com

Οι μεταγενέστεροι ιεράρχες μέχρι το 1453 δεν έδειχναν τέτοια αντίθεση. Οι εχθροί της κοσμικής μορφώσεως, εκείνη την εποχή, βρίσκονταν ανάμεσα στους μοναχούς, ειδικά ανάμεσα στους Αρσενίτες και στη Ζηλωτική παράταξη της μεταγενέστερης Εκκλησίας, αλλά η εχθρότητα τους δεν αφορούσε τόσο την εκπαίδευση όσο τον πλούτο και την κοσμικότητα των μορφωμένων ιεραρχών. Αγανακτούσαν επίσης για τον έλεγχο των κρατικών αρχών πάνω στην ανώτερη εκπαίδευση.

Η εκπαίδευση ενός παιδιού κατά κανόνα άρχιζε στο σπίτι, εάν η οικογένεια μπορούσε έναν ιδιωτικό δάσκαλο. Ο δάσκαλος ήταν συχνά μοναχός, ο οποίος μπορούσε να παράσχει τη βασική θρησκευτική εκπαίδευση μαζί με στοιχεία του trivium (τριακτής) και του quatrivium (τετρακτής). Αυτό συμπεριελάμβανε κατ'αρχάς τη **γραμματική**, το οποίο σήμαινε ανάγνωση, γραφή, γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες, και τη μελέτη κλασικών συγγραφέων, ιδιαιτέρως του Ομήρου. Αυτός ο κύκλος σπουδών διαρκούσε περίπου από τα **έξι** μέχρι τα **δεκατέσσερα** χρόνια του παιδιού. Κατόπιν προχωρούσε στη μελέτη της ρητορικής, τη μελέτη της εκφοράς και της σύνθεσης ενός λόγου, και τη μελέτη συγγραφέων όπως ο Δημοσθένης, ο Θουκυδίδης καθώς και της φιλοσοφίας, η οποία εκείνη την εποχή σήμαινε μελέτη της αριστοτελικής μεθοδολογίας. Κατόπιν ήταν η σειρά των τεσσάρων Ελευθέρων Τεχνών, της Αριθμητικής, της Γεωμετρίας, της Μουσικής και της Αστρονομίας. Σε αυτό το επίπεδο ο μαθητής θα παρακολουθούσε πιθανώς σε ένα σχολείο, το οποίο διευθυνόταν είτε από κάποιο λαϊκό λόγιο είτε από μοναστήρι.

Το trivium και το quatrivium ολοκλήρωναν την «εγκύκλιο παιδεία», η οποία συνιστούσε τη γενική βασική εκπαίδευση θεωρώντας την απαραίτητη **για κάθε βυζαντινό**. Σε αυτές της βαθμίδες της εκπαίδευσης τα λαϊκά και τα μοναστηριακά σχολεία λειτουργούσαν ταυτοχρόνως και **ισότιμα**, αν και τα δεύτερα πιθανώς έδιναν μεγαλύτερη έμφαση στις βιβλικές σπουδές.

Για τις ανώτερες σπουδές του, νομικά, ιατρική, φυσική και ανώτερη φιλοσοφία, η οποία συμπεριελάμβανε τη μελέτη του πλατωνικού και άλλων φιλοσοφικών συστημάτων, πήγαινε στο Πανεπιστήμιο, εκτός αν ήδη προοριζόταν για την Εκκλησία. Σε αυτήν την περίπτωση, πιθανώς, ήδη σπούδαζε στην Πατριαρχική Ακαδημία, η οποία φαίνεται ότι ενέγραφε αγόρια σε αρκετά μικρή ηλικία και συνέχιζε να τα μορφώνει με ειδικές σπουδές στη Θεολογία. **Αυτό ήταν το γενικό πρότυπο σε όλη τη διάρκεια της Βυζαντινής περιόδου**».

«Η Μεγάλη Εκκλησία εν Αιχμαλωσία»

Εκδόσεις Γκοβόστη, Steven Runciman

Πηγή: monopatia-pou-diastavronontai.blogspot.gr